
Yeni Koronavirüs (COVID-19) enfeksiyonu nedir?

Yeni koronovirus enfeksiyonu-2019 (COVID-19) Beta-coronavirus ailesinden RNA'lı ve zarflı bir virüs olup daha önce insanlarda tespit edilmediği için yeni bir koronovirus olarak tanımlanmıştır. Aynı aile içinde yer alan SARS-CoV ve MERS-CoV virüs türlerinden sonra ciddi enfeksiyon ve ölüm oranı gösteren bir virüs olup tüm dünyada görülmesi ile pandemi olarak kabul edilmiştir. Diğer koronovirus enfeksiyonları gibi öksürük, hapşırık, konuşma sırasında etrafa saçılan virus içeren damlacıklar ile bulaştığı ve virus içeren bu solunum salgısı damlacıklarının kişilerin burun ve ağız mukozalarına temas ederek veya akciğerlere solunarak hastalığa neden olduğu düşünülmektedir.

Hastalık belirtileri nelerdir?

Çoğunlukla ateş, öksürük, kısa ve kesik nefes alma veya nefes darlığı ve ciddi solunum yetmezliğidir.

Hastalık kaç günde oluşur?

Covid-19 ile enfekte olmuş kişiler için inkübasyon süresinin 1-14 gün olduğu bu süre zarfında asemptomatik olabildiği ve hatta 24 güne kadar uzayabileceği bildirilmiştir. Bu nedenle semptom göstermeyen kişilerin de bulaştırabileceği göz önüne alınmalıdır.

Diş hekimliğinde bu enfeksiyona karşı yapılması gerekenler arasında;

1. Anamnez alınması

Bu virüs için de alınacak anamnez bilgileri de diğer potansiyel enfeksiyon etkenleri gibi düşünülmeli ve her hasta potansiyel bir enfeksiyon taşıyıcısı gibi düşünülmeli ve ona göre önlem alınmalıdır. Bu durum da tüm hastalar için anamnez alınması gerektiğini göstermektedir. İyi bir anamnez ile;

- Hem hastayı hem de sağlık çalışanını koruyacak, bilinen riskler için uygun önlemlerin alınmasını destekleyecek ve topluma bulaşma riskinin azalmasına yardımcı olunacaktır.
- Hastadan alınan anamnez bilgilerine göre sağlık uzmanı bu bilgileri değerlendirecek ve doğru bir gözleme ulaşılacaktır.
- Bu işlem sistematik olarak yapılmalı ve kaydedilmelidir.

2. Kişisel Hijyenin sağlanması

Kişisel hijyen enfeksiyonların önlenmesine yardımcı olmakta ve sağlık çalışanlarını enfeksiyonlara karşı korumaktadır. Bu durum günlük vücut hijyeni dışında iş kıyafetlerinin giyilmesinin gerektirmektedir.

Diş Hekimliği Uygulamalarında COVID-19 (yeni Koronavirüs) Enfeksiyonuna Karşı Alınması Gereken Standart Önlemler

Diş hekimliği uygulamalarındaki klinik ortam, hastalarla yakın mesafeden çalışma, tükürük, kan ve diğer vücut sıvılarına maruz kalma, dental girişimlerde kullanılan motorlu aletlerin etrafa çok fazla aerosol saçılmasına yola açmaları ve girişimler için sıklıkla kesici, delici aletlerin kullanılması gibi işlemlerle solunum yoluyla enfeksiyon bulaşma riski her zaman fazladır. Ayrıca hastaların kontamine ettiği yüzeylerle temas edilen ellerin göze, ağıza, burun mukozasına temas etmesi sonucu da bulaşabilir. Hastalığın insandan insana bulaşması için yakın temas (1 metreden yakın) gereklidir. Bu yüzden diş hekimliği uygulamaları oldukça yüksek risk taşımaktadır. Bu yüzden Diş Hekimliği'nde COVID-19'a karşı önlemlerin alınması ve çalışanların ve hastaların korunması için çok önemli ve gereklidir.

Bu amaçla; Hasta muayeneleri sırasında "Center of Disease Control-2003" (CDC, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi)'nin Diş Hekimliği için belirtmiş olduğu kılavuzda geçen bireysel korunma yöntemlerine tam uyulmalıdır.

- Kişisel koruyucu ekipmanlar giyilirken ve çıkartılırken kurallara uygun bir şekilde bone, önlük, maske, gözlük, yüz koruyucusu (siperlik) ve eldiven sırasıyla giyilmelidir. Çıkarırken de eldiven, gözlük, yüz koruyucu (siperlik), önlük, maske, bone sırasına dikkat edilmelidir.
- Özellikle maskenin hasta odasından çıktıktan sonra en son çıkartılması ve sonrasında el hijyeni uygulanması ihmal edilmemelidir.
- Mutlaka eldiven kullanılmalıdır. Eldivenin bütünlüğünün bozulduğu takdirde veya belirgin şekilde kontaminasyon olursa eldiven hemen çıkartılıp, el hijyeni sağlanmalı ve yeni eldiven giyilmelidir.
- Önlük giyilmesi özellikle uzun kollu ve mümkünse sıvı geçirermeyen kumaştan yapılmış olanlar tercih edilmelidir.
- Sağlık çalışanlarını korumak için tercihen ayakkabı koruyucusu giyilmesi de önerilir.

- Diş hekimliğinde aynı klinikte çalışanlar için bone, gözlük, yüz koruyucu (siper veya yüz kalkanı) ve tıbbi maske mutlaka kullanılmalıdır. Gözlük ve siper her hastadan sonra sabunlu su ile temizlenerek en az %70'lik alkol bazlı bir dezenfektan ile silinmelidir.
- Damlacık yolu ile bulaşma riski çok yüksek olduğu için yukarıda verilen belirtiler gösteren kişilerde dental tedaviye başlanmadan derhal 112 ve/veya 184 hatları aranarak hastaneye yönlendirilmeleri gerekmektedir.
- Hastalarla temas öncesi ve sonrasında en az 30 saniye süreyle elleri sabun ve su ile yıkamak veya en az %60 konsantrasyonda alkol bazlı bir el dezenfektanı kullanılması önerilir.
- Yıkanmamış ellerle ağıza, buruna veya gözlere dokunulmamalıdır.
- Hastaya kullanılacak dental malzemelerin mümkünse tek kullanımlık olanları, oda dışına çıkarılmamaları, hastalar arasında ortak kullanımına izin verilmemelidir.
- Özellikle maskenin hasta bakıldıktan sonra en son çıkartılması ve sonrasında hemen el hijyeni uygulanması ihmal edilmemelidir.
- Birden fazla kullanılan dental aletler her hasta kullanımından sonra temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir (Örneğin %70'lik etil alkol).
- Kullanılan dental malzemeler ve biyolojik atıklar Tıbbi atık kurallarına göre bertaraf edilmelidir.
- Kliniğe hasta ile giren hasta yakınları, ziyaretçiler veya refakatçiler mümkünse yasaklanmalı veya gerekli ise tek kişi ile kısıtlanmalıdır.
- COVID-19 enfeksiyonu olan hasta ile ilgilenen sağlık çalışanı kendisinde, hasta kişi ile temasından sonraki 14 gün içinde, akut hastalığı düşündürecek herhangi bir bulgu veya semptom görürse mutlaka ilgili hekimlere haber vermeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.
- Diş Hekimliği tedavileri için fakültemiz hastanesine başvuran kişilerde Koronavirüs enfeksiyonu için ateş, öksürük, kısa ve kesik nefes alma ve nefes darlığı şikayetleri varsa olası bulaşma ihtimali nedeniyle hem kendi sağlığını hem de hastanın sağlığı ve hızlı tedavisi için bu kişi 112 ve/veya 184 nolu telefonlar aranarak hastaneye yönlendirilmelidir.

Aerosolizasyona neden olabilecek işlemler sırasında alınacak önlemler

- N95-FFP2 ya da eşdeğer maske, eldiven, gözlük-yüz koruyucu (siperlik), önlük, bone, ayakkabı koruyucu kullanılmalıdır.
- Hasta yakınında mutlak ihtiyaç duyulan sağlık personeli dışında kimse olmamasına özen gösterilmeli
- İşlem sonrasında bir süre, giriş-çıkış dahil kapı açık tutulmamalıdır.
- İlgili işlemler, doğal hava akışı ile yeterince havalandırılan odalarda yapılmalıdır.
- Hasta çıkartıları, tükürük vb. sekresyonları ile kontamine olan yüzeylerin temizliği "Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Enfeksiyon Hastalıklarından Korunma Rehberi'ne" uygun olarak diş üniti temizliği, yer/yüzey dezenfeksiyonu yapılır ve klinik mutlaka havalandırılmalıdır.
- Yüzeyler için önerilen ürünler olarak standart çamaşır suyu (1:10 normal sulandırmada sodyum hipoklorit), %0,5 hidrojen peroksit veya varsa kuarterner amonyum bileşikleri (Quats) kullanılabilir.
- Hastaların tedavi işlemlerinde, işlem öncesi gargara (%1'lik Hidrojen peroksit veya %0,2'lik Povidon İyodür) kullanımı, rubber-dam kullanımı (rubber-dam kullanımı mümkün olmayan şartlarda aerosol yaratmayacak şekilde el aletleri ile dental işlemlerin yapılması) yüksek çekiş güçlü tükürük emici kullanılması ve eğer mümkünse anti retraksiyon valfi bulunan aeratör kullanımı gibi ekstra koruma önlemleri kullanarak sıçrayan ya da aerosole yol açan işlemlerin önlenmesi önerilir.
- Kliniklerde çalışma sırasında dört eli çalışma (işlemlere asiste edecek başka bir yardımcı personel ile) önerilmelidir.
- Hastalara öksürme ya da hapşırma esnasında ağızlarını örtmeleri gerektiği, kullanılan mendilin atılması ve ellerin yıkanması gerektiği öğretilmelidir. Bu konuda hazırlanan uyarı ve bilgilendirme notları görünür yerlere asılmalıdır.
- Öksürüğü olan ya da başka semptomları bulunan hastalara da maske kullanmaları önerilmelidir.
- Personel, solunum yolları enfeksiyon bulguları ve belirtileri olan hastaların tedavisinde solunum patojenlerinin yayılmasını önlemek için enfeksiyon önleme tedbirlerinin önemi konusunda eğitilmelidir.